

NÁVRHY LEGISLATÍVNYCH ZMIEN SÚVISIACICH S PODPOROU ZAČLEŇOVANIA ĽUDÍ ŽIJÚCICH V MARGINALIZOVANÝCH RÓMSKYCH KOMUNITÁCH

autori / materiál spracovali:

- Rómsky inštitút, n. o. , Jarmila Lajčáková v spolupráci s vedením obce Lenartov, august 2019

názov výstupu: **NÁVRHY LEGISLATÍVNYCH ZMIEN SÚVISIACICH S PODPOROU ZAČLEŇOVANIA ĽUDÍ ŽIJÚCICH V MARGINALIZOVANÝCH RÓMSKYCH KOMUNITÁCH**

názov výstupu z opisu: Návrh na legislatívne zmeny týkajúce sa relevantných právnych noriem

zadávateľ: Úrad splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti,

národný projekt: PODPORA PARTNERSTVA A DIALÓGU V OBLASTI, PARTICIPATÍVNEJ TVORBY VEREJNÝCH POLITÍK

ITMS kód projektu: 314011M298

operačný program: OP Efektívna verejná správa

zdroj financovania: Európsky sociálny fond

obdobie vyhotovenia/spracovania: august 2019

Tento projekt je podporený z Európskeho sociálneho fondu.

Národný projekt ÚSV ROS

Podpora partnerstva a dialógu v oblasti participatívnej tvorby verejných politík

Pilotná schéma participatívnej tvorby verejných politík

Pilotná schéma participatívnej tvorby verejných politík predstavuje praktickú časť projektu. Zastrešuje dvanásť pilotných projektov, ktoré testujú rôzne participačné scenáre a nástroje zapojenia verejnosti do tvorby verejných politík na 4 úrovniach (národná, regionálna, mikroregionálna, lokálna). Zameranie verejných politík predstavuje témy ako sociálna inklúzia, otvorené dáta, udržateľná mobilita, deti a mládež, medziobecná spolupráca, využívanie verejných priestorov, odpadové hospodárstvo, environmentálna výchova a vzdelávanie. Projekty boli do pilotnej schémy vybrané na základe samostatnej výzvy k predkladaniu projektov ÚSV ROS, realizovanej v Novembri 2015. Na základe dvanástich memoránd o spolupráci medzi ÚSV ROS, konkrétnym subjektom verejnej správy (VS) a vybranou mimovládnu organizáciou, ktorá vznik projektu iniciovala, vznikne dvanásť verejných politík, pripravených na zavedenie do praxe. Pilotná schéma je súčasne cenným zdrojom dát pre analytickú činnosť, ktorá predstavuje druhú časť projektu.

Analyticko-metodicko-legislatívna podpora zavádzania participatívnej tvorby verejných politík do praxe

Analyticko-metodicko-legislatívna podpora zavádzania participatívnej tvorby verejných politík do praxe predstavuje teoretickú časť projektu, ktorá je zameraná na analytickú, metodickú, legislatívnu činnosť. Na základe analytickej, metodickej a legislatívnej činnosti bude priebežne budovaná verejne elektronicky dostupná znalostná databáza. Výsledkom bude *Analýza stavu a možností participácie v SR*, ako aj návrhy na legislatívne zmeny, zvyšujúce účasť verejnosti v procese prípravy, tvorby, implementácie, monitoringu a revízie verejných politík.

Budovanie kapacít v prostredí VS predstavuje samostatný blok činností. Jeho cieľom je identifikovať príčiny nedostatočnej aplikácie inovatívnych a participatívnych metód v praxi verejnej správy. Bude navrhnutý profil absolventa, architektúra a sylaby špecializovaného vzdelávacieho programu, ako aj metodiky pre nový vzdelávací program s názvom "Participatívna tvorba politík v prostredí verejnej správy". Súčasťou je pilotné testovanie programu vzdelávania na 3 skupinách účastníkov z prostredia VS (štátna správa, regionálna územná samospráva, regionálne združenia miest a obcí, miestna územná samospráva).

Rómsky Inštitút a pilotná schéma participatívnej tvorby verejných politík

Rómsky Inštitút – Roma Institute, n.o. sa v lete 2017 pripojil do realizácie pilotnej schémy participatívnej tvorby verejných politík, ktorá je jedným z pilierov [národného projektu](#) Úradu splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti (ÚSV ROS) s názvom: Podpora partnerstva a dialógu v oblasti participatívnej tvorby verejných politík. Pilotnú schému tvorí [12 pilotných projektov](#), testujúcich nové modely zapájania verejnosti do tvorby verejných politík na štyroch úrovniach verejnej správy:

- úroveň miestnej územnej samosprávy,
- úroveň regionálnej územnej samosprávy,
- mikroregionálna úroveň
- národná úroveň (štátna správa).

Pilotný projekt: Integrácia marginalizovaných skupín do procesu tvorby verejných politík

Problematika marginalizovaných rómskych komunít je široká a náročná agenda. Obce si často nevedia poradiť ako začleniť tieto skupiny obyvateľov do bežného života obce. Cieľom projektu bolo zabezpečiť účasť marginalizovanej rómskej časti obyvateľstva obce na tvorbe verejných politík v oblastiach ako vzdelávanie, sociálne služby, bývanie, zdravie a iné. Hlavným výsledkom projektu je Stratégia začleňovania Rómov v obci Lenartov v previazaní na čiastkové politiky obce.

Na odborných výstupoch a jednotlivých aktivitách, ktorým cieľom bolo posilniť zapájanie rómskej komunity do tvorby verejných politík sa spolupracovalo so zástupcami a zamestnancami obecného úradu, obyvateľmi obce a hlavne zástupcami Rómov, žijúcich v obci Lenartov. Verejnosť a najmä s dotknuté skupiny obce boli zapojení tak, aby opatrenia a riešenia vznikali s podporou komunity, našli pochopenie a odozvu verejnosti a riešili existujúce problémy v čo najväčšej miere. Zámerom bolo práve v spolupráci s verejnosťou hľadať model efektívnej účasti marginalizovaných rómskych komunít na procese spolurozhodovania.

Aktivity projektu pozostávali zo zberu dát v obci a analýzy východiskového stavu zapájania marginalizovaných skupín obyvateľstva obce.

Hlavné výstupy:

- návrh na legislatívne zmeny týkajúce sa relevantných právnych noriem
- lokálny akčný plán vzdelávania v obci Lenartov,
- stratégia pri zakladaní sociálneho podniku,
- postup pri prekonávaní predsudkov v obci Lenartov vrátane návrhov spoločných aktivít detí, mládeže, dospelých aj seniorov,
- analýza možností účasti marginalizovaných komunít na tvorbe, prijímaní a monitorovaní verejných politík na lokálnej úrovni,
- model procesu spolurozhodovania, monitorovania a vyhodnocovania lokálnych politík zdola – nahor.

Kontaktné osoby:

Obec Lenartov:

- Ing. Jana Bľandová, MBA:
janablandova@centrum.sk/starostka@lenartov.sk/starosta@lenartov.sk,
0905 937 628

Rómsky Inštitút – Roma insitute, n.o.:

- Klára Orgovánová: klaraorg@gmail.com, 0918 241 700
- Jana Bayerlová: jana.bayerlova@romainstitute.sk, 0907 051 656

Návrh na legislatívne zmeny týkajúce sa relevantných právnych noriem

Spracovaný materiál predstavuje súbor návrhov na legislatívne zmeny v oblasti zamestnanosti a vzdelávania, ktoré priamo reflektujú nielen existujúce problémy v obci Lenartov, ale aj problémy vo väčšine obcí s marginalizovanou rómskou komunitou.

Ako zvýšiť efektivitu a prístupnosť služieb podpory a poradenstva pri zaradení uchádzača na trh práce? Ako nastaviť kroky v procese vyrovnávania nerovností v oblasti vzdelávania detí z marginalizovaných rómskych komunít?

Z hľadiska zamestnanosti materiál rieši aj problém mobility pracovnej sily z rómskych komunít v previazaní na finančnú podporu a nástrahy spojené so zmenou bydliska, získania komerčného prenájmu a etablovania sa v novom prostredí. Druhou spracovanou témou je oblasť vzdelávania, ktorá sa zamerala na otázky ako eliminovať nerovnosti v procese vzdelávania detí z rómskych komunít (s dôrazom na segregované a geograficky znevýhodnené lokality) z pohľadu dostupnosti predškolskej prípravy, pomocných profesií, podporných opatrení pre znevýhodnených žiakov, dopravy a mobility žiakov z rómskych osád, ako aj mechanizmom koordinácie lokálnych aktérov v procese plánovania desegregácie.

Materiál poukazuje nielen na legislatívne, ale aj inštitucionálne a personálne problémy, ktoré smerujú nielen k zmene právnej úpravy, eliminácii predsudkov, ale aj k zmene komunikácie. Je podkladom pre otvorenie verejnej diskusie k navrhovaným legislatívnym zmenám.

Štruktúra dokumentu:

Oblasť zamestnanosti

- Služby podpory a poradenstva znevýhodnených uchádzačov na trh práce
- Podpora pracovnej mobility
- Podpora udržania zamestnania

Oblasť vzdelávania

- Vzdelávanie v ranom detstve a v predškolskom veku
- Desegregácia
- Podporné opatrenia pre znevýhodnených žiakov
- Opatrenia založené na prekonanie sociálneho znevýhodnenia
- Doprava
- Koordinácia lokálnych aktérov a plánovanie desegregácie
- Zvýšenie právomoci štátu vstupovať do vytvárania školských obcí

NÁVRHY LEGISLATÍVNYCH ZMIEN SÚVISIACICH S PODPOROU ZAČLEŇOVANIA ĽUDÍ ŽIJÚCICH V MARGINALIZOVANÝCH RÓMSKYCH KOMUNITÁCH

Úvodná časť

Oblasť zamestnanosti

Služby podpory a poradenstva znevýhodnených uchádzačov na trh práce

V oblasti zamestnanosti je dôležité zamerať sa na efektivitu a prístupnosť služieb podpory a poradenstva pri zaradení uchádzača na trh práce, najmä pre dlhodobo nezamestnaných, vrátane znevýhodnených Rómov. V kontakte s úradom práce sa ukazuje, že registrácia je často iba formálna a pričom úradníci nemajú dostatok času na to, aby sa klientom riadne venovali. Ponúkané rekvalifikačné kurzy sú zvyčajne vynucované hrozbou s tým, že odmietnutie povedie k strate registrácie. Rekvalifikačné kurzy nie vždy reflektujú už existujúcu kvalifikáciu a reálne možnosti získať zamestnanie pre znevýhodnených rómskych uchádzačov.

Zmeny preto vyžaduje nie natoľko legislatíva, ale prax úradov práce. Navrhujeme, aby si úrady práce dali pripraviť nezávislé hodnotenie s tým, ako zlepšiť komunikáciu so znevýhodnenými uchádzačmi na trhu práce a revidovať ponuky rekvalifikačných školení.

Obzvlášť **znevýhodnenou skupinou sú rómske ženy**, ktorých možnosti napríklad cestovať za prácou sú znemožnené starostlivosťou o rodinu a nedostupnosťou predškolských zariadení.

Zmena vyžaduje viacero oblastí – legislatívne možno upraviť ako samostatnú skupinu znevýhodnených uchádzačov v zákone 5/2004 o službách zamestnanosti, uchádzačov na základe viacnásobného znevýhodnenia čo by zrejme zlepšilo možnosti na sledovanie opatrení zameraných špecificky na ženy. Aj v rámci legislatívy o sociálnych podnikoch by bolo vhodné vložiť samostatnú skupinu viacnásobne znevýhodnených rómskych žien. V rámci politik by bolo vhodné sa zamerať na podporu takých sociálnych podnikov, ktoré budú zamestnávať rómske ženy v blízkosti marginalizovaných komunití.

Podpora pracovnej mobility

Nad legislatívnou zmenou by bolo vhodné uvažovať pri vyplácaní príspevku na presťahovanie sa za prácou. Maximálna výška podpory je 4 000 eur pre jednotlivca alebo 6 000 eur pre zosobášený pár. Keďže väčšina marginalizovaných Rómov žije v znevýhodnených regiónoch, teoreticky by mohlo ísť o užitočnú formu podpory na rozšírenie ich príležitostí zamestnať sa.

Príspevok je však navrhnutý spôsobom, kvôli ktorému je pre chudobných Rómov prakticky nedostupný. Príspevok je vyplácaný na základe preukázania skutočných nákladov na nájomné vyplývajúcich z nájomnej zmluvy, dokladu o zmene trvalého bydliska a dokladu o prijatí do trvalého pracovného pomeru. (Paragraf 53 c zákona 5/2004 o službách zamestnanosti.) Zákon napríklad nepredpokladá žiadne podporné alebo poradenské služby, ktoré by znevýhodneným rodinám uľahčili prechodné obdobie po presťahovaní sa.

Naviac, vo svetle diskriminácie na trhu s nehnuteľnosťami sa dá iba ťažko predpokladať, že by si rómska rodina bola schopná nájsť bežný komerčný podnájom. Sociálne alebo obecné bývanie, beztak už veľmi obmedzené, je pre novo prichádzajúce rodiny tiež nedostupné. Takisto je nepravdepodobné, že rómska rodina zo znevýhodneného prostredia by bola schopná nazhromaždiť dostatočné prostriedky na to, aby si kúpila alebo získala komerčnú hypotéku na

kúpu nehnuteľnosti v rozvinutejších a tým pádom drahších oblastiach Slovenska. V neposlednom rade by bola nemalou výzvou aj zmena trvalého bydliska, ktorú musí v prípade komerčnej nájomnej zmluvy odsúhlasiť majiteľ prenajímaného bytu, čo ponecháva Rómom jedinou možnosť: zapísať sa na príslušnom miestnom úrade na trvalý pobyt ako ľudia bez domova a tým pádom nevyhovieť požiadavkám na pridelenie príspevku. (opatrenie by malo rátať aj so zmenami týkajúcimi sa podpory sociálneho bývania)

Podpora udržania zamestnania

Pri podpore zamestnanosti sa ukazuje, že vhodným nástrojom udržania práce môžu byť asistenti pri zamestnávaní, ktorí by zamestnancovi uľahčovali zaradenie sa do pracovného procesu a riešením výziev spojených napríklad s umiestňovaním detí do školy či s bývaním. Takýto pilot, ktorý by mohol vychádzať z niekoľkých príkladov dobrej praxe na Slovensku (napríklad programy ETP, Človek v ohrození, obecná firma v Spišskom Hrhove) by mohol financovaný z ESF. Osobitnou cieľovou skupinou by mohli byť práve rómske ženy.

Oblasť vzdelávania

Vzdelávanie v ranom detstve a v predškolskom veku

Dosah centier skorej intervencie do MRK je minimálny. Alternatívou sú mimovládne projekty ako napríklad Cesta von či projekty REF, Nadácie škola dokorán, OZ Vyrovnávanie šancí, ktoré však majú obmedzený dosah. Podpory detí a rodičovských zručností pre deti od 0-3 rokov sú pritom najefektívnejším nástrojom prekonávania sociálnych nerovností. Keďže ide o doposiaľ veľmi slabo pokrytú oblasť verejnými politikami, navrhujeme v prvom kroku na základe konzultácie tak s poskytovateľmi skorej intervencie ako aj MVO **vytvoriť akčný plán** podpory detí v ranom detstve od 0 do 3 rokov, ktorý by kombinoval rôzne stratégie ako napríklad programy v domácnosti, v komunitných centrách spoločne s sprístupňovaním a rozširovaním centier ranej intervencie tak, aby boli dostupné aj pre rodiny z MRK.

Ďalším z dôležitých krokov je rozšírenie nárokovateľnosti povinnej školskej dochádzky na 4 a následne 3 ročné detí novelou školského zákona, ktorého vstup do platnosti by nasledoval s časovým odstupom po schválení poslednej novely školského zákona zavádzajúceho povinnú predškolskú výchovu k 1.1. 2021.

Súčasťou začleňovania marginalizovaných detí do predškolských zariadení by mala byť tiež postupná inštitucionalizácia pomocných profesií, ktoré podporujú spoluprácu s rodinou a momentálne sú zavádzané v rámci projektov predprimárneho vzdelávania (PRIM) – koordinátor práce s rodinou. Takýto inštitút by mal byť súčasťou zákona, aby bolo zabezpečené jeho trvalo-udržateľné financovanie.

Desegregácia

Škola v Lenartove zažila za ostatných 10 rokov tzv. biely odliv čoho dôsledkom je, že ju navštevujú takmer výlučne rómske deti. Školy, ktoré navštevujú výlučne rómske deti, často z mimoriadne nepriaznivého sociálneho prostredia dosahujú veľmi slabé výsledky vo

vzdelávaní. To znemožňuje získať vyššie stredné vzdelanie a následne je prekážkou uplatnenia sa na trhu práce, čím sa naďalej reprodukuje socio-ekonomické vylúčenie Rómov na Slovensku. Oddeľovanie detí nepriaznivo vplýva na interetnické vzťahy.

Domnievame sa, že je takmer nemožné desegregovať na úrovni obcí, kde už vznikli tzv. rómske školy a kde nerómski žiaci tvoria menšinu a /alebo dochádzajú do etnicky homogénnych (nerómskych) škôl v susedných obciach a mestách. Desegregácia je preto možná len na úrovni oblastí, ktoré umožňujú umiestnenie znevýhodnených rómskych detí v rovnomerných podieloch, predpokladáme, že na úrovni do 20%. Ide **tak predovšetkým o mestá s nízkym podielom Rómov a mikroregiónov alebo okresov, kde tvorí podiel rómskych detí do 20 percent**. Školy, ktoré sa postupne stali tzv. rómskymi majú pomerne málo žiakov čím sa stávajú ekonomicky nerentabilné. Práve u takýchto lokalít môže byť zatvorenie segregovanej školy aj ekonomický dôvod. Vhodnou lokalitou by boli **tiež zoskupenia obcí**, napríklad v mikroregióne (ktorý nemusí byť nevyhnutne formalizovaný), ktoré by umožnili predchádzanie vzniku segregovaných škôl a plánovanie zaraďovania detí tak, aby deti zo znevýhodnených rómskych komunít netvorili vyšší podiel ako 20 percent.

Súčasťou desegregácie tak musia byť aj opatrenia, ktoré sú zamerané predovšetkým na zmenu „školy“, vzdelávacích stratégií, začlenenie rómskej histórie do kurikula školy, ako aj aktivity zamerané na zvyšovanie odporných a ľudských kapacít učiteľov na to, aby boli schopní vzdelávať v etnicky zmiešaných kolektívoch žiakov, ktorí sú na odlišných úrovniach vzdelania. Dôležité sú aj aktivity na ich „scitlivovanie“ voči prejavom rasizmu tak u učiteľov, ako aj nerómskych spolužiakov.

Podporné opatrenia pre znevýhodnených žiakov

Súčasťou zmien musia byť aj podporné opatrenia zamerané na prekonávanie znevýhodnení, ktoré môžu pociťovať rómski žiaci, ako napríklad doučovanie alebo aj sociálna práca zameraná na riešenie problémov rodín spojených so sociálnym vylúčením spoločne so zvyšovaním kapacít rodičov podporovať vzdelávanie detí. V procese je kľúčová samostatná podporná služba, ktorú doposiaľ neposkytujú (resp. nie sú zvyknuté poskytovať) žiadne z pomocných profesií – vytvorenie terénnej práce zameranej na riešenie oblasti vzdelávania, ktorá by bola aj akýmsi mostom medzi novými školami a znevýhodnenými rodinami. Súčasne ako dôležitá sa javí aj mentoringová podpora žiakov keďže žiaci so segregovaných škôl totiž pomerne výrazne zaostávajú v prebranom učive v porovnaní so svojimi rovesníkmi na zmiešaných školách.

Opatrenia založené na prekonanie sociálneho znevýhodnenia

Úspešné začlenenie tiež vyžaduje podporné opatrenia zamerané na **prekonanie sociálneho znevýhodnenia detí z chudobných rodín** – poskytovanie **dotácií na školské kluby a pomôcky**, spôsobom, ktorý nebude podporovať segregáciu ako je to pri súčasnom nastavení kedy systém podporuje školy v tom, aby aj v dobrej viere koncentrovali deti zo sociálne znevýhodneného prostredia. Súčasné nastavenie, ktoré vychádza z kritéria hmotnej núdze je nevyhovujúce kvôli klesajúcemu počtu rodín v hmotnej núdze, ktoré však zostávajú naďalej chudobné.

Doprava

Kľúčovým aspektom desegregácie je riešenie dopravy do škôl. Štát poskytuje dotáciu na cestovné hromadnou dopravou do spádovej školy. Pri zmene školských obvodov, tak, aby nepodporovali segregáciu, možno túto dotáciu využiť na úhradu cestovného žiakom.

Koordinácia lokálnych aktérov a plánovanie desegregácie

Ak aj príde k zrušeniu segregovanej školy, relevantné orgány samosprávy a štátnej správy nemusia mať dostačujúce odborné kapacity, skúsenosti a rovnako môže chýbať ich **vzájomná koordinácia** na to, aby zabezpečili plánované a citlivé začleňovanie, v spolupráci s ďalšími relevantnými aktérmi, akými sú okresné úrady či mimovládne organizácie. Rušeniu tzv. rómskych škôl by preto malo predchádzať plánovanie so všetkými zainteresovanými aktérmi, spoločne s vytvorením modelu kooperácie.

Zvýšenie právomoci štátu vstupovať do vytvárania školských obcí

Domnievame sa, že ďalším dôležitým opatrením je zmena **legislatívnej úpravy školských obvodov tak, aby priamo zakazovala segregáciu a umožňovala štátnym orgánom vstúpiť do procesov samosprávy rozhodovať ohľadom školských obvodov**, s cieľom predchádzať segregácií alebo iniciovať desegregáciu.

Na legislatívu v oblasti školstva sa vzťahuje antidiskriminačný zákon, ktorý zakazuje tak priamu, ako aj nepriamu diskrimináciu (365/(2004 Z.z. o rovnakom zaobchádzaní) Diskriminačným konaním je aj opomenutie konať (neprijať nápravu) v prípade ak ku diskriminácií dochádza. Ukazuje sa však, že samotný zákaz nediskriminácie v antidiskriminačnom zákone, ústave alebo medzinárodných dohovoroch ako aj zákaz segregácie v školskom zákone, nepostačuje na to, aby zodpovedné inštitúcie konali na úrovni školských obvodov.

Preto navrhujeme **vniešť princíp nediskriminácie a povinnosť predchádzať segregácií priamo do legislatívnej úpravy školských obvodov zákona** t.j. zákona č. 596/2003 Z.z. o štátnej správe a samospráve v oblasti školstva, v platnom znení s vymedzením povinnosti konať pre okresné úrady. V zmysle paragrafu 8 odsek 1 zákona č. 596/2003, vymedzenie školských obvodov **spadá do kompetencie samosprávy**. Do rozhodovania obce v zmysle ods. 2 par. 8 vstupuje štátny orgán, konkrétne okresný úrad v sídle kraja **len v prípade, ak obec takýto školský obvod nevytvorí respektíve sa nedohodne so susednými obcami na spoločnom školskom obvode**. Takéto zanedbanie konania ohrozuje plnenie povinnej školskej dochádzky.

„Mesto alebo obec vytvára školské obvody tak, aby prostredie na základných školách tvorili žiaci z etnicky rôznorodého prostredia na školách (resp. aby podiel rómskych detí resp. detí z iných etnických menšín) tvoril max 20 percent žiakov). V prípade vzniku segregovaných (etnicky homogénnych škôl), do určovania školských obvodov má povinnosť vstúpiť okresný úrad v sídle kraja a iniciovať desegregáciu aj tým, že podľa potreby vstúpi do rozhodovaní o obvodoch aj v susedných obciach a mestách. „

Zavedenie navrhovaného legislatívneho opatrenia do praxe vyžaduje prípravu detailnej metodiky postupov prípravy plánov desegregácie, ako aj dôkladnú prípravu školských úradov. (možno uvažovať, že by spolupracovali s regionálnymi kancelármi Úradu splnomocnenca vlády pre rómske komunity).

Pilotné programy by boli zamerané na plánovanie a zavedenie desegregácie v modelových lokalitách, na základe čoho by bolo možné pripraviť **metodické postupy a vyčíslíť finančné a personálne náklady na ich realizáciu.**

Na základe informácií z programov desegregácie predpokladáme, že pilotný program by sa skladal z viacerých komponentov:

1. **Plánovanie desegregácie.** Plánovanie by malo prebehnúť **za aktívnej účasti všetkých zainteresovaných strán** – zástupcov miest a relevantných obcí (ak predpokladáme, že pôjde o mikroregión), okresných školských úradov, všetkých základných škôl a škôlok v danej lokalite (meste alebo mikroregiónu), úradu splnomocnenca vlády pre rómske komunity, MVO a zástupcov rómskych aj nerómskych rodičov.

Predpokladáme, že desegregácia bude najčastejšie prebiehať formou zatvorenia tzv. rómskej školy, prípadne jej postupným zatvorením (napríklad najskôr prvý stupeň a následne druhý) respektíve postupným začleňovaním rómskych detí na školách, kde tvoria viac ako 20 percent žiakov na iné školy. V prípade, kde existuje segregácia rómskych detí, kde tvoria pod 20 percent na škole, a sú už segregované v rámci tried alebo pavilónov, predpokladáme, že bude nutné paralelne riešiť desegregáciu v rámci školy a spoluprácou s okolitými školami tak, aby podiel rómskych detí sa znížil výraznejšie pod 20 percent.

Desegregačné plány by mali obsahovať, okrem fyzického rozdelenia rómskych detí, aj návrh podporných opatrení vymedzených nižšie.

2. **Financovanie služieb a podporných opatrení**

Predpokladáme, že pri plánovaní a realizácii desegregačných plánov bude potrebné realizovať nasledovné typy opatrení:

1. **Komunikáciu navrhovaných opatrení** širšej verejnosti, ako aj cielene rómskych a nerómskym rodičom.
2. **Príprava školských kolektívov a tréningy učiteľov** tak, aby mali kapacity vzdelávať v etnicky rôznorodom kolektíve a napríklad nevyčleňovali rómske deti zo vzdelávania v rámci jednej triedy. Ešte pred príchodom nových spolužiakov, by bolo vhodné citlivo pripraviť školské kolektívy, tak aby začlenenie nových spolužiakov prebehlo dôstojne a čo najmenej traumatizovalo a stigmatizovalo prestupujúce deti.
3. **Naplánovanie dopravy a úhrady za dopravu.** Ideálnym riešením sú školské autobusy. V prípade využívania medzimestskej alebo mestskej hromadnej dopravy, najmä

v prípade menších detí je nutné naplánovať odprevádzanie. Súčasne je potrebné riešiť financovanie dopravy v rámci mesta, ktoré nie je pokrývané dotáciou na dopravu.

4. Pilotne otestovať **financovanie obedov a školských klubov** pre všetky deti zadarmo keďže momentálne nastavenie sa javí ako nedostatočné a podporuje faktickú segregáciu. Pilotne by možno bolo vhodné v niektorej lokalite vymyslieť aj spôsob financovania raňajok pre všetky deti. Tak, aby neboli stigmatizované chudobné deti, ktoré by dostávali v škole „nejakú špeciálnu“ desiatu.
5. **Podporné opatrenia** – proces desegregácie by mali sprevádzať aj podporné opatrenia, ktoré by pomohli vyrovnáť znevýhodnenie rómskych detí z marginalizovaného prostredia. Na základe skúsenosti z Maďarska a Slovenska predpokladáme, že by išlo o nasledovné typy:
 - mentoring rodičov znevýhodnených detí tak, aby vedeli podporiť vzdelávanie svojich detí - ideálne je aby takúto službu realizovali MVO a boli systematicky začlenené napr. do práce komunitných centier
 - tutoring detí (ideálne v školských kluboch so zameraním sa na zvyšovanie čitateľskej gramotnosti, prostredníctvom inovatívnych prístupov ako je Feuersteinova metóda) na prekonanie znevýhodnenia vyplývajúceho z predchádzajúceho vzdelávania na segregovanej škole a /alebo absencie predškolskej výchovy. Mentoring a tutoring možno organizovať v rámci školských klubov, ideálne v spolupráci s mimovládnyimi organizáciami, ktoré majú v tejto oblasti cenné skúsenosti.
 - Podporná terénna práca v oblasti vzdelávania zameraná na komunikáciu s rodičmi konkrétne v oblasti vzdelávania, pomoc pri riešení praktických problémov, akými sú dochádzka detí, získanie podpory v hmotnej núdzi a podobne.

Domnievame sa, že ideálne by bolo minimálne **trojročné** fungovanie takéhoto programu tak, aby sme zaznamenali aj dopad podporných opatrení od predškolského veku aspoň do prestupu na druhý alebo tretí ročník základnej školy. Ideálne by bolo pilot testovať v lokalitách s odlišnými kontextami, ktoré by približne reprezentovali typy priestorovej segregácie rómskych detí na Slovensku